

พระราชหัตถเลขา และหีบเดินทาง^๑

■ วิสวาท อัครนวนท์

■ พิมสวาท วัฒนศิริโรจน์

“**บ**ุณนาค” เป็นตระกูลหนึ่งที่สืบเชื้อสายกันมายาวนานเรียกว่าตั้งแต่สมัยสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ใหม่ๆ ลูกหลานของตระกูลก็แตกสาแหรกออกไปเป็น “บุณนาค” สายต่างๆ

‘วิสวาท อัครนวนท์’ เป็นลูกหลานบุณนาคคนหนึ่ง

“ดิฉันเป็นบุณนาคสายเจ้าพระยาอรรคมหาเสนา (บุณนาค) ซึ่งเป็นบุณนาคชั้นที่ ๑

... ชั้นที่ ๒ คือสมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ บุนนาค)

... ชั้นที่ ๓ สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ซึ่งเป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดินแทนพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อยังทรงพระเยาว์อยู่

... ชั้นที่ ๔ คือเจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์ (วร บุนนาค)

... แล้วก็มาถึงคุณปู่ของดิฉัน ซึ่งเป็นชั้นที่ ๕ คือ เจ้าพระยาสุรวงศ์ วัฒนศักดิ์ (โต บุนนาค)

... คุณปู่มีหม่อมหลายคน แต่มีท่านผู้หญิงคนเดียวคือท่านผู้หญิงตลับ ซึ่งเป็นคุณย่าของดิฉัน

... คุณพ่อของดิฉันคือพระยาอดิศศักดิ์อิริตน์ (เต็ม สุริยวงศ์ บุนนาค) ซึ่งเป็นลูกชายคนเล็กของคุณปู่กับคุณย่า คุณพ่อแต่งงานกับคุณแม่คือ คุณพิศ ณ ป้อมเพ็ชร มีลูก ๗ คน ดิฉันเป็นลูกคนที่ ๓ แต่เป็นลูกสาวคนโต

หากลำดับชั้นโดยย่อ คุณวิสวาทก็เป็นหลานเข็ยตของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์นั่นเอง

ตั้งแต่เล็กจนโตคุณวิสวาทเห็นข่าวของเครื่องใช้ที่บรรพบุรุษสั่งสมไว้จนรู้สึกชินตา ไม่เกิดความรู้สึกอยากได้ใคร่ดีกับสิ่งใดนัก แต่ก็ยังโชคดีได้เป็นเจ้าของสิ่งมีค่าหลายชิ้น

“จริงๆ ดิฉันไม่ได้สนใจของเก่า เพราะเราเป็นคนที่ค่อนข้างรุ่นใหม่แล้ว เมื่อก่อนก็ยังไม่นิยมของเก่ากันเหมือนสมัยนี้นะคะ

...แต่เราก็มีได้มาบ้างเพราะพ่อคุณแม่อายุมากขึ้น ท่านก็เริ่มระบายของให้ลูกให้หลาน วิธีให้ของคุณแม่ก็คือ พอปีใหม่หรือวันเกิดท่าน ท่านก็จะทำสลากให้จับกัน ใครได้อะไรก็รับไป

...หรือวันเกิดลูกๆ คุณแม่ก็จะหาของในบ้านนั้นแหละให้ไปขุดไปคุ้ยมา (หัวเราะ) เพราะถ้าไปซื้อของอื่นๆ ใ้ก็เสียสตางค์ ต้องประหยัด (ยิ้ม)”

สิ่งหนึ่งที่คุณวิสาทและครอบครัวได้มาโดยไม่ล่วงรู้ถึงความสำคัญเลย จนกระทั่งวันหนึ่ง

“คือหีบไม้ไผ่นั้นะคะเป็นของที่คุณพ่อได้มาจากคุณปู่ คุณพ่อก็เก็บไว้ในห้องเก็บของที่บ้านเก่า ไม่เคยเปิดออกมาให้ดู เราเห็นวางอยู่ในห้องเก็บของ ไม่เคยสนใจเลยว่าเป็นหีบอะไร แล้วไม่มีใครสนใจด้วย

...จนกระทั่งตอนที่ดิฉันจะย้ายบ้านเมื่อประมาณ ๘ ปีที่แล้ว คือบ้านเดิมจะอยู่บริเวณใกล้ๆ กับบ้านคุณแม่ตรงถนนสุรวงศ์ พอมีตึกสูงๆ ขึ้นรู้สึกอยู่ไม่ไหวแล้ว เลยย้าย พ่อย้ายก็ต้องขนของสิคะ เลยเจอหีบในนี้

...ดิฉันเองนะไม่สนใจหรอก แต่ลูกสาว (ทญ.พิมสวาท วัฒนศิริโรจน์) เขามาเห็น เขาถามว่าหีบอะไรทำไมเก่าเก่า ดิฉันบอกไม่ทราบเขาเลยจัดการงัดออกมาดู

...เปิดออกมา ก็เห็นพระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ ที่มีถึงสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ข้อความว่าขอมอบหีบใบนี้ให้

...ตัวพระราชหัตถเลขาแทบจะหลุดเป็นชิ้นๆ แล้ว ลูกสาวเขาก็จะเอาไปถ่ายเอกสารแล้วก็เก็บต้นฉบับไว้ ใครอยากจะถูกก็ให้มาดูจากสำเนา

...แต่พอส่งไปให้ร้านที่ชำนาญเรื่องนี้ เขาปฏิเสธไม่ทำให้ และแนะนำให้ใส่กรอบไว้แบบนี้

...แล้วเขายังให้ข้อสังเกตมาว่า ปรกติพระองค์ท่านไม่ค่อยลงพระปรมาภิไธยเป็นภาษาอังกฤษอย่างนี้หรอก กระดาษแผ่นนี้จึงเป็นของที่มีค่ามาก ให้เก็บไว้ให้ดี

...ส่วนหีบนี้ พ่อเปิดออกมาทีแรก ชั้นนี้งัดออกไม่ได้ คงเพราะเคยถูกน้ำท่วมมาก่อน เปิดออกมาเรียกว่าเนาเลยนะคะ เป็นหีบที่เราเรียกว่า ‘โอเวอร์ไนท์ แบ็ค’

...เปิดขึ้นมา มี ๒ ชั้น ข้าวของเครื่องใช้ส่วนตัวครบทั้งแปรง แปรงสีฟัน มีดโกน มีเครื่องเขียน อ่างน้ำ แก้วน้ำ ที่ออกเก๋มาก เครื่องใช้ทำจากงาช้างทั้งหมดเลยคะ

หีบไม้สีน้ำตาลใหม่นี้มีที่มาตามพระราชหัตถเลขา คือ เป็นหีบที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ทำขึ้นมา ๒ ใบ

ใบหนึ่งเพื่อเป็นเครื่องใช้ส่วนพระองค์อีกใบหนึ่งเพื่อพระราชทานสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์

เป็นของขวัญวันเกิดครบรอบ ๕ รอบ และเพื่อให้หน้าติดตัวไปใช้ในโอกาสที่จะเดินทางไปอินเดีย

บนหีบใบที่พระราชทานมีแผ่นเงินจารึกข้อความติดไว้ด้วย

เมื่อทราบความเป็นมาอย่างนี้แล้ว คุณวิสาทจึงเก็บรักษาหีบและพระราชหัตถเลขานี้ไว้เป็นอย่างดี ด้วยความเคารพบูชา

แม้จะใช้เวลาเป็น ๑๐ ปี กว่าจะค้นพบคุณค่า แต่ก็ยังไม่สายเกินไป สำหรับความปลาบปลื้มใจที่ได้เป็นเจ้าของสิ่งมีค่านี้

ในล้นชักแห่งความทรงจำของคุณหมอพิม-พิมสวาท วัฒนศิริโรจน์ ทั้งคุณตาคุณยาย (พระอดีตศักดิ์อิริตน (เต็ม สุริยวงศ์) - คุณพิศ อดีตศักดิ์อิริตน) คุณปู่คุณย่า (พระยาราชายสาธก คุณหญิงถนิมราชายสาธก) ล้วนเป็นผู้ใหญ่ที่โอบอ้อมและมีเมตตาต่อลูกหลานอยู่เสมอ

“ที่บ้านเรา ผู้ใหญ่ท่านมีข้อปฏิบัติที่ดีมากอยู่อย่างหนึ่งคะ คือตอนที่มิชีวิต

อยู่ท่านไม่เคยหวงของ ไม่ว่าจะเป็นฝั่งคุณย่าที่ชอบทำเครื่องประดับเพชรนิลจินดาที่ไม่ได้ใหญ่โตไว้อะ พอถึงวันสงกรานต์ที่พวกเราไปรดน้ำผู้ใหญ่กราบขอพรท่านก็จะทำสลากเอาไว้ให้พวกลูกหลานมาจับ แล้วเราก็จะเอาของที่ได้มาดูกันเดี๋ยวนั้น คุณย่าก็จะมีความสุขและปลื้มใจมาก ส่วนลูกหลานก็จะซาบซึ้งในความเมตตาของท่าน และยังเป็นเรื่องสนุกสนานในครอบครัวด้วย

...พอมาทางฝ่ายบุนนาค ดิฉันเคยได้รับฟังคำบอกเล่าจากคุณแม่ (วิสวาท อัครนนท์) ว่าท่านเองเกิดทันเจ้าคุณประยูรวงศ์ ซึ่งเป็นญาติผู้ใหญ่ที่คุณแม่เรียกว่า “เจ้าคุณย่า” ทำให้มีโอกาสพบและท่านได้กรุณาให้แหวนทับทิมอิกวงกับคุณน้าจิตรภา น้องสาวคนเดียวของคุณแม่ที่เสียชีวิตไปแล้ว

...ส่วนคุณพ่อ (นายแพทย์โกวิท อัครนนท์) ก็เป็นลูกเขยที่คุณยายรักมาก และเป็นคนที่คุณยายมักจะฝากผีฝากไข้ด้วย ฉะนั้น ตั้งแต่ดิฉันจำความได้คุณยายมีอะไรก็อยากจะให้หมอ (ยิ้ม) หีบใบนี้ก็เป็นของชิ้นหนึ่งที่คุณยายให้คนเดินถือข้ามถนนเอามาให้ที่บ้านของคุณพ่อคุณแม่ ซึ่งแต่ก่อนอยู่ตรงข้ามกัน

...หลังจากนั้น พ่อคุณพ่อคุณแม่ย้ายบ้านจากถนนสุรวงศ์มาอยู่แถวทุ่งมหาเมฆก็นำหีบนี้มาด้วย กระทั่งช่วงที่ดิฉันเรียนหนังสือจบ จึงมีโอกาสได้เริ่มกลับมาสำรวจของที่บ้านดู และเห็นหีบใบนี้พร้อมกับพระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เก็บอยู่ในสมุดโฟลเดอร์ จึงคิดว่าน่าจะเป็นของที่ได้รับพระราชทานมาคู่กัน

...ครั้งแรกที่เปิดหีบออกมานั้น เห็นว่ากระดาษเริ่มย่อยสลายไปตามสภาพบ้างแล้ว ดิฉันก็พยายามหีบออกมามีอย่างประคัประคองมาก แล้วก็ไปหาช่างเก่าแก่ถามเขาว่าควรจะทำอย่างไรดีไหม หรือทำอย่างไรดี คนที่รู้จึงแนะนำว่าให้ไปใส่กรอบแล้วนั่งอยู่อย่างนั้น ดิฉันจึงนำมาใส่กรอบและไม่กล้าหีบออกมาอีกเลย

...ส่วนตัวหีบนั้น ความที่เป็นงานของ Wedgwood จึงประณีตและสวยงามมาก สิ่งของที่บรรจุด้านในทำจากงาช้างทั้งหมด และเมื่อดิฉันเปิดดูก็เห็นว่าหมึกกระดาษเขียนจดหมาย ตลับแปรงสีฟัน หวี และแปรงขนาดใหญ่ครบชุด พอเหมาะที่จะเป็น over night case ตามพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่พระราชทานแก่สมเด็จพระยาบรมมหาราชศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ในโอกาสที่ท่านจะเดินทางไปประเทศอินเดีย ดังที่ทรงมีพระราชหัตถเลขาความว่า

‘ถึง เจ้าคุณสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาราชศรีสุริยวงษ ด้วยหีบอย่างนี้ฉันได้คิดว่าทำตัวอย่างให้เขาไปทำเอง แต่เครื่องนั้นมากสิ่งบันจุลงไม่ได้ หีบจึงทำโตไปหน่อยหนึ่ง ฉันได้ทำมา ๒ หีบไว้ใช้เองหีบหนึ่ง คิดจะให้เจ้าคุณในการทำบุญวันเกิดหีบ ๑ มาบัดนี้เจ้าคุณจะไปอินเดียไม่ทำการแฮยิด เห็นว่าควรจะเป็นหีบเครื่องแต่งตัวไปกับเจ้าคุณได้ฉันจึงมอบให้ศรีวิไลยนำมาให้เจ้าคุณขอให้รับไว้ใช้สอยความประสงเถิด

(ลงพระนามภาษาอังกฤษ)

พระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬาร (ลงวันที่ ๑)’

... เมื่อเห็นของนี้แล้ว ที่แรกดิฉันก็คิดว่ามีคุณค่ามากและเหมือนกับชุดเดินทางรุ่นเก่าของสินค้าแบรนด์เนมที่เราได้เห็นในปัจจุบัน แถมด้านบนหีบยังสลักชื่อไว้

เฉพาะด้วย และเมื่อเก็บต่อกันมากก็ย่อมถือว่าสิ่งนี้เป็นของมีค่าของครอบครัว
...และทุกวันนี้ดิฉันก็มีความภูมิใจในบรรพบุรุษทุกท่านของตระกูลขุนนาค
ที่มีโอกาสได้รับใช้ใต้เบื้องพระยุคลบาทพระมหากษัตริย์ในราชวงศ์จักรีมาทุกยุคทุก
สมัยด้วยความซื่อสัตย์สุจริต

...นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาแล้วก็จะเห็นว่า ผู้คนในสมัยก่อนมีความละเอียด
อ่อนในการมอบสิ่งของให้แก่กันมากขนาดไหน ต้องมีที่มาที่ไปอย่างไรบ้าง เมื่อนำ
มาเทียบกับปัจจุบันจะเห็นว่าเรามีความเป็นอยู่กันอย่างไร เราสื่อสาร ปฏิสัมพันธ์
กันอย่างเห็นห่าง ไม่มีรายละเอียดหรือไม่นึกถึงใจกันและกันขนาดไหน
...นี่คือข้อคิดที่ได้จากหีบใบนี้ ที่มากกว่าแค่สมบัติชิ้นงามเท่านั้น

* ที่มา นิตยสาร Lips และ พลอยแกมเพชร

๑๕๐ ปี

ศรีสุริยวงศ์
ผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน